

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการหารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมให้กับชุมชน ได้มีการศึกษารวบรวมข้อมูลผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีที่มาจากความต้องการของชุมชนที่จะสามารถจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง สิ่งที่เป็นส่วนสำคัญในการที่ทำให้ชุมชนแม่ละนา ชุมชนจำโบ้และชุมชนบ่อไคร้หันมาร่วมมือกันในการหารูปแบบการท่องเที่ยวของทั้ง 3 ชุมชน คือ การมองเรื่อง "ถ้าแม่ละนา" จึงนำมาซึ่งงานวิจัย ดังนี้

- 1.) ข้อมูลด้านบริบทชุมชนของทั้ง 3 หมู่บ้าน
- 2.) ข้อมูลการวิเคราะห์ศักยภาพ เงื่อนไขและข้อจำกัดของแต่ละชุมชนในการจัดการทรัพยากรและการท่องเที่ยว โดยชุมชนแม่ละนา เป็นชุมชนไทยใหญ่ ซึ่งมีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และวัฒนธรรมที่น่าสนใจ มีภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร และในชุมชนเคยมีกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาแล้วถึง 3 ยุค แต่มีปัญหาในการดำเนินการและการจัดการภายใน อีกทั้งมองในเรื่องรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเป็นหลัก เมื่อไม่มีนักท่องเที่ยวชุมชนจึงไม่สามารถดำเนินงานได้ สิ่งที่ค้นพบจากงานวิจัย คือ ชุมชนแม่ละนามีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่รอบชุมชนในการดำรงชีวิต และมีวัฒนธรรมที่สืบทอดตั้งแต่สมัยโบราณ คือ งานปอยส้างลอง ทำให้เป็นที่น่าสนใจต่อผู้พบเห็น ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ในมุมมองของชุมชน ได้แก่ ถ้าแม่ละนา ถ้าเพชร ถ้าไข่มุก ถ้าปะการัง และถ้าข้าวแตก เป็นต้น ชุมชนบ่อไคร้ เป็นชุมชนลาหู่หรือมูเซอดำ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรและเก็บหาของป่ามาจำหน่าย ในชุมชนบ่อไคร้มีเรื่องของการท่องเที่ยวที่เข้ามาเกี่ยวข้องในชุมชนนานแล้ว โดยเป็นการท่องเที่ยวที่เกิดจากนักธุรกิจภายนอก การท่องเที่ยวจึงทำให้ชุมชนเป็นเพียงทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นอาศัยวัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นอยู่ของชุมชนเป็นจุดขาย ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ในชุมชนมีเพียงไม่กี่ราย คนส่วนใหญ่จึงได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อมีการพูดคุยในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้คนในชุมชนเกิดความสนใจ เพราะจะได้ทำให้เกิดการกระจายรายได้ สิ่งที่น่าสนใจในชุมชนนอกจากเรื่องวัฒนธรรมและความเชื่อในการนับถือผีที่ยังคงมีการสืบทอดกันมาแล้ว ยังมีพื้นที่การเดินป่าที่น่าสนใจ มีแหล่งท่องเที่ยวคือ ถ้าที่อยู่ภายในบริเวณหมู่บ้าน และสามารถเชื่อมทางเดินป่าไปยังหมู่บ้านอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงได้ ชุมชนจำโบ้ เนื่องจากเป็นชุมชนลาหู่เหมือนบ่อไคร้ การดำเนินชีวิตและกิจกรรมทางวัฒนธรรมจึงไม่ได้มีความแตกต่างกัน แต่ในส่วนของการท่องเที่ยวนั้น ในชุมชนไม่เคยมีเรื่องของการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นเพียงหมู่บ้านทางผ่าน การให้ความสนใจกับเรื่องของการทำให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนจึงไม่เกิดขึ้น เพราะไม่มีประสบการณ์และขาดความสนใจในส่วนนี้

3.) ข้อสรุปในการจัดการร่วมกัน 3 หมู่บ้าน ขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละบ้าน โดยหมู่บ้านแม่ละนามีความพร้อมที่จะร่วมจัดการส่วนบ่อใคร่มีความพร้อมเพียงส่วนหนึ่งในการจัดการแต่ยังไม่แน่ใจ ในขณะที่บ้านจำโปะเป็นกลุ่มที่ร่วมศึกษาเรียนรู้กระบวนการไปพร้อมกับบ่อใคร่และแม่ละนาในช่วงที่ 2

4.) ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัย พบว่าชุมชนแม่ละนามีกู้มในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน มีสมาชิกจำนวน 18 คน มีการเปลี่ยนแนวความคิดจากการท่องเที่ยวที่มองเพียงถ้ำแม่ละนามาเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และร่วมกันรักษาทรัพยากรพร้อมกับฟื้นฟูวัฒนธรรมที่มีอยู่ บ่อใคร่มีการทดลองทำกิจกรรม และมีแผนในการพัฒนาในเรื่องการท่องเที่ยวกับชุมชนตนเอง แต่ไม่มีการดำเนินงานทำให้ไม่มีความเคลื่อนไหวในชุมชน ส่วนจำโปะเข้าร่วมศึกษาและไม่มีความเคลื่อนไหวในงานวิจัยกับชุมชนเช่นเดียวกัน